

13. HAFTA

Schopenhauer

Arthur Schopenhauer'ın (1788-1860), 19.yy'da Alman felsefesi içinde daha bağımsız bir yeri vardır. Alman İdealizmi'nin tınısı onun felsefesinde iş yapmaz.

Bununla birlikte o da Alman idealistleri gibi Kant'ı çıkış noktası olarak alır. Hatta Schopenhauer, kendi düşüncesini Kant'ın devamı olarak görür; epistemolojik araştırmalarının, yani aşkın idealizmin sonuçlarını kendi felsefesinin başına bir başlangıç noktası olarak alır. Ancak düşünsel gelişimi boyunca Kant'a sadık kalmaz. Schopenhauer'un pesimizmi açısından bakıldığında, bu daha da açık olur: Bu dünya kötüdür; varolmamak daha iyidir.

Schopenhauer'ın felsefesinin temel çizgileri *Yeter Neden Önermesinin Dörtlü Kökü*, (Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde, 1813) başlıklı doktora tezinde görünür; buradaki düşünceler sonraki metinlerinde gelişerek devam eder.

Dört neden, fenomenal dünyanın gerçekleşme sürecinin sıralamasını ifade eder. Kant'ın, Saf Aklın Eleştirisi'nin sonuçlarının bir özeti türündendir. Bilinenler sadece fenomenlerdir; numenler değil.

Schopenhauer, tezinde *tasarımların bağlanmalarındaki yasalılığı* göstermeye çalışır. “Yeter neden ilkesi” tasarımlardaki a priori bağlantıları açıklar. (1) Oluşun yeter neden ilkesi, (2) Bilginin yeter neden ilkesi, (3) Varlığın yeter neden ilkesi, (4) Eylemlerin yeter neden ilkesi. Bunlar tasarımları bağlamanın dört temel biçimidir.

Schopenhauer'un temel düşünceleri *İstenc ve Tasarım Olarak Dünya*, (Die Welt als Wille und Vorstellung, 1818 -1819) başlıklı kitabında dile gelir.

Dört bölümden oluşan kitapta ilk iki bölüm, metafizik, üçüncü bölüm ahlak, dördüncü bölüm ise estetik öğretisi içerir. 1. ve 3. bölümde dünya “tasarım” olarak ele alınır. 1. Bölüm: Yeter neden önermesine bağlı olan (ya da deney-bilimin konusu olan) tasarımı; 3. Bölüm: Bu önermeye bağlı olmayan tasarımı (ya da Platon'un ideas'ını, sanatın objesi olarak tasarımı) inceler. 2. ve 4. Bölüm ise dünyayı “istenc” olarak ele alır. 2. Bölüm: İstencin “nesneleşmesi”ni (objektivation); 4. Bölüm: İnsanın kendi üzerine bir bilgiye ulaştığında, yaşama istencini onama ya da yadsımasını gözden geçirir.

Yapıt, “Dünya benim tasarımımdır”, önermesi ile başlar. Bu önerme bütün yaşayan ve bilen varlıklar için ileri sürülebilir. Ancak sadece insan bunu felsefe ile soyut bir bilinç haline getirir.

Tasarım olarak dünya, algılayanın bir görüşüdür. Dünya ile ilgili olan şey, süjenin varlığına bağlıdır ve süje için vardır. Bu bağlamda objenin genel formları süjede aranabilir. Bu formlar bilincimizde a priori olarak bulunur.

Schopenhauer bu düşüncesinden hareketle tek yanlı gördüğü idealizm ve materyalizmi eleştirir.

Schopenhauer, ideler öğretisine dayanarak kendi estetik teorisini geliştirir. Schopenhauer, Kant'ın, fenomenlerin ardındaki olarak gördüğü "kendinden şey" kavramını "istenç" olarak alır; Platon'un şeylerin gerisindeki ilk formlar olarak gördüğü "idea" kavramını, sonsuz istencin görünümü olarak alır. İde, her şeyi oluşturan istenç'in doğrudan nesneleşmesidir. Evrensel istenç, ide'de kendisini dolaysız olarak objektifleştirmiştir. Sanat istençten dolaysız gerçekleşen ideyi kavramaktan doğar.

Sanat nedensellikten ve istençten bağımsız olarak "şeyleri" görmektir.

İdeleri görme yetisi sadece dahililere verilmiş olsa da, sıradan insanlarda da olmalıdır; çünkü onlar da sanata ilgi duymaktadırlar. Sanat eserlerinin izlenmesi, kişide tutkuların, isteklerin egemenliğini ortadan kaldırır.

Schopenhauer, kurtuluşu sürekli kılacak yol olarak ahlak öğretisini gösterir. Felsefesi, herkesin içgüdüsel olarak bildiği, azizlerin yaşadığı, dinlerin merkezine aldığı kuramsal ve soyutlama olarak dile getirir. Yaşamın olumsuzlanması düşüncesini Hint felsefesinden alır. Ona göre ahlakın temel fenomeni, "acımak"tır. Acılamak eylemi ahlaki kılar; insanı sevmeye, kişiyi doğru olmaya götürür.

Schopenhauer için daha değerli bir tutum vardır: İçimizdeki ve çevremizdeki *yaşama istencini kesin olarak reddetmek*. Bunun nedeni: "Hayatın kendisi", "istenç" ardı arkası kesilmeyen bir acıdır.

Çilekeşlik, istencin kırılmasının aracıdır.